

פרוטוקול מס' 113

מישיבת ועדת הכלכלה
מיום ב', ו' באב תשל"ה - 14.7.1975, שעה 13.00

נ כ ח ו:

חברי הוועדה:

י. הורביץ - היו"ר
ז. אמיר - במקום חה"כ ע. אמוראי
א. אבטבי
ע. הדר
ב"צ חלפון
מ. חריש
י. יודין
י. כהן
א. לבנבראון
י. מודעי

מוזמנים:

מ. מקלף - מנהל כימיקלים לישראל
ג. כץ - ראש עיריית אילת
א. וירצבורגר - מנכ"ל מכרות נחושת תמנע
מ. טובול - יו"ר ועד עובדים הודשיים
א. מיטרני - ועד מת"ק
י. אזולאי - מזכיר מועצת פועלי אילת
ש. גילמן - הועה"פ, המה" לאיגוד מקצועי
מ. גלעדי - יו"ר ועדת מתכת וכללים
ר. פולק - יו"ר ועד מכרה פתוח
א. שכטר - מנהל כח-אדם תמנע

י. פלקסר מזכיר הוועדה:

ד. לב כלכלן הוועדה:

א. עצמון רשמה:

סדר היום: המצב במפעל הנחושת בתמנע - הצעות לסדר-היום של
חברי הכנסת ש. תמיר וש. לורינץ

ד"ר י. הורביץ:

אני פותח את הישיבה.

אני מודה לכם על ההיענות להזמנה שלנו. בנסה ואולי נצליח לענות על הבעיות ולתת תשובות לבעיות שהוצגו.

הנושא הזה הועבר אלינו מהמליאה ע"י הצעה לסדר היום של חברי הכנסת ש. לורנץ וש. חמיר. לפי הנוהג המקובל מגיש ההצעה גם מציג כקצרה את הדברים שנאמרו על הבמה או להעיר הערות שהם חושבים שלא נאמרו על הבמה ויש טעם להביא אותם בפני הוועדה. מכיון שחברי הכנסת עוד לא הגיעו, כאשר יגיעו נאפשר להם לומר את דבריהם.

אציג בכמה מלים את הנושא. חברי הכנסת שמעו את הדבר מעל במת הכנסת ויודעים במה מדובר. כל האגף הימני מכיר זאת מבשרו וחלק עומק גם בליה.

אני שמח מאד שמר מקלף נמצא כאן והוא יוכל לא רק לשמוע אלא לנסות להשיב לנו על השאלות שמעסיקות אותנו בנושא של חמנע וההשלכות הם לא רק על פרנסת המשפחות אלא בעייה כללית ושמה אילח. הנושא הוא כבד מאד ויש לו חומרה רבה והיא סעיף הכדאיות מצד אחד, ומצד שני מה יקרה חלילה אם נציג לענין הזה רק בטרגל של כדאיות ואי כדאיות. אנחנו כאנשים שמחזיקים, כביכול, במניות של החברה מטעם מדינת ישראל חייבים לנסות לשמוע, ואולי נצליח גם לפתור.

א. רייצבורג:

בחמנע מייצרים צמנט נחושת שהיא מקור העופרה מצד אחד, ומצד שני מקור המכרה הפחוח, כאשר צמנט הסדפי הוא צמנט נחושת שהולך כולו ליצוא לאירופה ולמזרח הרחוק. כאשר ימחיר נקבע בהתאם למחירים בבורסה של מחנות בלונדון. שם נקבעים המחירים של רוב הנחושת בעולם החופשי. המחירים בבורסה הם פונקציה של גורמים בשוק העולמי. סך הכל יצור נחושת נע בין 7-8 מיליון טון לשנה, כאשר חמנע יצרה במכסימום של 12,000 טון נחושת בשנה, ומזה כ-16,000 טון צמנט נחושת. בשנה האחרונה ייצרה 10,000 טון נחושת. כלומר, אנחנו פסיק קטן על מפת העולם. חמנע מייצרת היום פחות ממה שישראל צורכת. ישראל צורכת בין 20-30 אלף טון לשנה. המחירים בבורסה עולים ויורדים בצורה חריפה מאד בשנים האחרונות כחוצאה משינויים של גורמים כמו שניתוח במדינות במייצרות וקטסטרופות במכרות. פעם חשבו שגם מלחמות אבל מלחמת היום לא חופסות מקום בענין זה. גורמים חזקים נוספים הם בראש וראשונה מצב כלכלי בעולם. מה שקרה בשנה האחרונה שיש שפל כלכלי בשוק העולמי ובכלל זה בעולם המערבי כחוצאה מכך מפולת במכרות הנחושת. הם היו בשיא באפריל 1974 הגיעו למעלה מ-300,000 ל"ש. הממוצע היה 1267 ל"ש לטונה ובספטמבר המחירים נפלו מ-600 ל-300. היום הם נעים בין 580-800. במקביל למפולת הזאת חלה במשך שלוש השנים האחרונות עלייה משמעותית בהוצאות הייצור. איננו מסוגלים למכור גמחירי הבורסה כי איננו מוכרים נחושת מתכתיח אלא צמנט נחושת שמכיל 80% נחושת ומורידים לנו הוצאות זיכור. בהוצאות הזיכור היו שנים שנעו המחירים בין 16-25 ל"ש. היום זה נע בין 60-80 ל"ש מבלי שחלו באותה החקופה עליות במחירי הנחושת.

הוצאות הייצור שלנו עלו בצורה משמעותית גם כתוצאה מעליית השמל, מים זלק וגפריח. כל טונה נחושת צורכים 9 טון חומצה גפריחית. חלק גדול מהגפריח בעולם בא מעולם הנפט וכחוצאה מכך עלה מחיר הגפריח בסוף שנת 1973 ל-22-24 דולר לטונה, ללא הוצאות הובלה. אנחנו במלחמת יום הכפורים קנינו את כל הגפריח מפרס דרך אמל אילח כחוצאה מסגירת באב-אל מאנדב אחרי המלחמה. חתמנו על שני מקורות אספקה: מצד אחד ארה"ב ומצד שני מפרס. גם מארה"ב מביאים זאח או מנמל אשדוד או מנמל אילח.

הוצאות הייצור הן מבחינת החשומות של חומרי-גלם, שמל, מים, זלק וכו', וכן מבחינת העלות בשכר העבודה שהיו אצלנו גבוהות יחסית מסיבות טובות.

א. וירצבורגר:

נקודה נוספת שהיא כיבה אובייקטיבית טבעית למכרות שבמשך הזמן הולכים לתנאי כרייה קשים יותר. בשנים הראשונות תנאי הכרייה התח-קרקעיים טובים יותר. במשך הזמן הולכים לתנאים קשים יותר. כאשר תמנע התחילה לעבוד במחצבות אחרי 20 מטר הגיעה לעפרה. בשנים האחרונות עובדים במכרה פחות עד לכיסוי של 100 מטר.

כחוצאה מן ההתפתחות הזאת של עלייה הוצאות הייצור ומפולת במחירי הנחושת נקודת האיזון שלנו הגיעה בין 850-900 לי"ש כאשר מקבלים תמורה של 550.

כלומר, אם מדברים על הפרש בין נקודת האיזון ובין הוצאות הייצור זה מגיע ל-350 לי"ש שזה סך הכל 6000 לי"ש ישראליות ואם מדברים על 10,000 טון לשנה זה הפסד של 60 מיליון לי"ש לשנה.

הנושא הזה התפתח בסוף שנת 1974 והדבר נדון במועצת המנהלים של החברה והועבר לחברת האם כימיקלים לישראל. מועצת המנהלים של החברה אמרה: אם השיקול היה כלכלי בלבד הרי המסקנה המחבקשת מאליה שאין הצדקה כלכלית לקיומו של המפעל. מאחר שמשחקים כאן גורמים נוספים שצריכים לקחת אותם בחשבון והם מעבר להחלטות מועצת המנהלים ושל כימיקלים לישראל לכך העניין הועבר לשר המסחר והתעשייה. הנושא נידון בתחילת אפריל בוועדה שרים לענייני כלכלה.

ועדת השרים לענייני כלכלה שמעה את הממצאים והחליטה ארבע החלטות: (1) לצמצם את היקף הייצור. כבר לפני כן, לפי דרישת המנהלים, נבדקו אלטרנטיבות שונות איך לצמצם את היקף הייצור. השאלה היא האם ניתן באותה התקופה, בסוף שנת 1974, לצמצם את מספר העובדים, לצמצם את התפוקה ולרדת בהיקף ההפסדים עם אפשרות להמריא בבוא העת.

ועדת השרים לענייני כלכלה החליטה לבצע את הדבר ולרדת ל-700 עובדים ולצמצם את התפוקה ל-7,500 טון נחושת לשנה.

(2) להכניס שינויים במערכת השכר.

(3) ללכת להרחבת בסיס הקינים של החברה. כלומר, לברוח מצמצם נחושת, לברוח מתלות בלעדית בבורסה שאין לנו שליטה עליה והקפיצות במחירים בלתי נסבלים.

כאן הועלו ע"י החברה שורה של הצעות שחלק מהם קיבלו דחיפה עם הצטרפותם לכימיקלים לישראל. אם התכניות של החברה היו בעבר מבוססות אך ורק על נחושת, היום רוצים ללכת לאפשרות של יצור תומרי הדברה. כמו-כן ללכת לנחושת מתכתית שלגביה הדבר בעבר לא היה כלכלי בגלל היקף הייצור המצומצם שלה.

בחחום של זיכרון נחושת בתמנע הלכה למעשה, בחקופה האחרונה חלו מספר שינויים. (א) ישראל צורכת היום יותר מאשר תמנע מסוגלת לייצר. (ב) הוצאות הזיכרון בחו"ל עלו באופן משמעותי - גם לזה יש סיבה - מאחר והזיכרון קשור בזיהום אויר כתוצאה מכך נסגרו מפעלים ואלה שלא נסגרו היו צריכים להחזיק מחקנים מיוחדים כדי למנוע את זיהום האויר. (ג) הצריכה המוגדלת בארץ מצדיקה אולי הקמת בית זיכרון רציני מכוסס לא רק על צמנט.

אלה הם הכיוונים שהיו בעבר בטיפול של החברה מבחינת בסיס הקינים. כן אפשרות של עיבוד החצבים אחרים במקומות אחרים בארץ תוך שימוש בעודפי החומצה הגפריחנית.

כל הקשה הזאת במסגרת של ההחבטה בסיס הקינים חוץ כדי אפשרות של בייחיה מן הבורסה. זו היתה ההחלטה השלישית של ועדת השרים לענייני כלכלה.

(4) שזו למעשה ההחלטה הראשונה היא לקיים את חמנע, ומשמעותו, לקבל הרבה כסף עבור המפעל.

מה הכוונה לצמצום?

הערות י. הורביץ:

א. ויצבורגר:
הכוונה לצמצום במספר העובדים. ופה זה בוצע כתיאום מלא של ציבור העובדים ונציג ההסדרות יוזמו בסביבות 15.5. חוץ חודשיים בצענו את המשימה הזאת שלא ספק היתה קשה אבל עם שיחוף פעולה של כל הנוגעים בדבר סיימנו אותה. צמצמו יחידות תפעוליות נתחזמים השונים, חוץ כדי תשלום של פיצויים מוגדלים הדבר הזה הסתיים.

לגבי שינויים במערכת השכר הייתי רוצה להקדיש לזה שלוש דקות: הבעיה בחמצע היא שיש מערכת שכר שבנויה על מחלקות שונות ועל פעילויות שונות - חלק מהעבודה היא עבודה קשה מאד, וגם באזור אילת המחירים הם יוקר יקרים - כתוצאה מכך השכר בחמצע גבוה יותר מהמוצע במשק.

מערכת השכר בחמצע היא מאד מסובכת. עד היום חוספת היוקר לא שולמה רק על שכר היסוד, וותק ושעות נוספות וכו' - כפי שמקובל במשק - אלא חוספת היוקר צמודה לרוב החוספות של המפעל. יש לנו 22 סוגים שונים של חוספות רובם היו צמודים לחוספת היוקר. למשל, מפעילי ציוד מכניקה כבד, מקבלים על כל שעה של הפעלה של הכלי עוד שעה נוספת. בינואר 1975 סוכם על תשלום של חוספת יוקר של 300 ל"י ה"י שבחמצע לגבי חלק מהעובדים ה-300 ל"י הפכו ל-400, ל-700 ובמקרים קיצוניים עד 800 ל"י לחודש, עם כל ההשלכות של זה על קרן הפיצויים.

בחשבון הכללי שלך כמה היה שכר העבודה?

הערות י. הורביץ:

מ. מקלף:
53% מהוצאות הייצור. זה קרוב ל-50 מיליון ל"י שכר עבודה על 700 עובדים. כלומר, 90,000 לעובד.

א. ויצבורגר:
הגרעון הפיננסי הוא 90,000 ל"י אבל השכר הממוצע זה 70,000 ל"י. כתוצאה מסעיפי ההצמדה האלה לחוספת היוקר. סך הכל חוספת היוקר כפי שמקובל במשק מאזן את זה באיזה שהיא צורה אם ע"י הגדלת הפרמיות ליצואנים וכו'. אצלנו יש מרכיב שמכפיל את חוספת היוקר הרי שההוצאה הזאת היא מכבידה על הוצאות החברה בתקופת אינפלציה נמצא מבל" לקבל חמורה בתפוקה ומבלי שהנושא הזה יחאזן באיזה שהיא צורה במערכת ההכנסה של החברה ע"י עליית מחירים או ע"י המריצים.

הנושא הזה הועלה גם בוועדת השרים לענייני כלכלה והחלטת השלישית של ועדת השרים לענייני כלכלה היחה להכניס שינויים במערכת השכר. ולכך החכווננו. ואשר אמרו זאת.

כלומר, שהחוספת יוקר לא תהיה צמודה לחוספות?

הערות י. הורביץ:

א. ויצבורגר:
נכון. בדיון שקיימנו אחר כך אצל שר המסחר והתעשייה הועלה הנושא הזה כתנאי אולטימטיבי להמשך סבסיד החברות. בנקודה הזאת, כאשר באנו בדברים עם נציגי העובדים, הם ראו בזה שינוי בהסכם העבודה ולא רצו לגעת בזה. אנחנו יושבים ביחד על המדוכה כדי לדאוג מה יהיה הלאה.

מ. מקלף:

אני רוצה להשלים כמה דברים: מועצת המנהלים של החברה ראתה מתחילה לומר לממשלה שבהפסד כזה של 50 מיליון ובהפסד של 33 מיליון בתזרים הכספי כלי שהעמיד ברור - נזכיר רק שאנחנו כיום מתחם לצקודה האיזון ב-350 ל"י וכל חוספת יוקר מרחיקה אותנו עוד יותר - האלטרנטיבה הכלכלית היא לסגור את המפעל. ואם רוצים להמשיך ולהפעיל את המפעל יש לעשות כמה דברים והדברים הם: להחייב את הבסיס של חמצע. לא לעבוד על ייצור אחד אלא שיהיה משק מעורב. ואם משהו לא טוב בדבר אחד יהיה משהו טוב בדבר אחר. הקמנו כבר מפעל אחד לגפרת נחושת. המפעל כבר התחיל לעבוד ואנחנו מקווים להגדיל את הייצור וגם לייצא את זה. השנה כבר נספק את השוק המקומי. במסגרת המסלולים שלנו, כבילים, כבלי ציון, החלטנו להקים את המפעל באילת. הוא בא לייצר כבילים של סלפון וחשמל. יש אחד בראשון לציון ויש אחד בשדרה. עכשיו זה מפעל חדש מטיב מעולה. יהיה לו מחזור של 40 מיליון לשנה.

מ. מקלף:

בבדיקה שעשינו החברר שהיצור עולה ב-6% יוחר
מאשר בערוד. קודם כל ההשקעה יוחר גבוהה, השפעת
השכר והשפעת המרחק. אני חדשב שאנחנו לא טפלנו נכון בכל המקומות האלה. במידה
ובאילח עולה הכל ביוקר ברור שהעובד דורש שכר גבוה יוחר ושכר גבוה יוחר עושה
אח המפעל לפחות כלכלי. אם המדינה רוצה לפתור את בעיית אילח, הדרך היא לא
להכביד על המפעל.

מר ג. כץ אמר - ובצדק - שאילח לא עשתה שום
דבר שלא מוכרחים לעשות שם. נמל צריך לעשות שם? - עשו נמל. מפעל תמנע הוקם
מכיון שיש שם נחושה. לא הוקם אף מפעל אחר שלא קשור לסביבה. יש צורך לתת הקלות
כאלה במס-הכנסה כדי לפצות את העובדים על היוקר המיוחד הזה. כאשר הולכים לפתח
עיר לא צריך להעמיס את הכל על המפעל ולעמוד במצב כמו היום. יש לנו חכניות
פיחוח ולפי החכניות האלה צריך להעסיק קרוב ל-400 עובדים וצריך להשקיע כ-
250 מיליון ל"י. אני חושש להחחיל בדברים האלה כי בעוד חמש שנים נבוא לשולחן
הזה. אם לא חונתן למפעלים האלה עזרה שתוזיל מראש את ה-6% הוצאות הייצור, כולל
חומר-גלם. לא נוכל להקים מפעל בשום אופן כאשר פער השכר הולך וגדל בגלל חוספת
היוקר.

הבעיה היא איך מגיעים באזור אילח להקמת תעשייה
חדשה ולגרוץ יוחר את החשתיח של אילח שלא חהיה רק על נחושה. יש כמה אנשים
שלומודים באירופה על יבוא חומר אילמניס כדי לעשות בארץ תרכיזי צבעים באילח.
יש לנו חכנית להקים מפעל לגפרח אשלגן שהוא מבוסס על האשלגן שיבוא מים-המלח
ולייצא למזרח הרחוק דרך אילח.

לכן אנחנו מדברים עם העובדים ומבקשים להכין
אח המצב כדי למנוע משבר בעתיד וביחד אנחנו מוכרחים לפתור את הבעיה. אני רוצה
להסביר את גודל הבעיה שאם המשבר ימשיך עוד שנה נצבור הפסדים של 120 מיליון
ל"י. נכון שב-10 השנים האחרונות היו רווחים טובים אבל כל הרווחים האלה הלכו.
אם יהיה לנו בעתיד הפסד של 120 מיליון ל"י - איך נצא מזה?

מה עושה הממשלה? - הממשלה אומרת אנחנו נרחנים
לכם 63 מיליון ל"י אבל חיל מקבלת הלוואה של 30 מיליון מבנקים ב-13% ריבית
והם נרחנים את זה לתמנע והיא מתחייבת להחזיר את זה. בנוסף לכך את היתרה של
33 מיליון ל"י, מחציית נרחנים כמענק או הלוואה עומדת וחיל נותן אח 16.5.
המשמעות של מ"מון מסוג זה שההפסד בשנה הבאה יהיה 70 כי זה לא ניחן למימון.
בהפסד כזה איננו רואים דרך איך לצאח מזה. הבעיה היא מאד קשה וזה לא ענין של
רצון לא טוב. העובדים בכמה מקרים הלכו לקראתנו ושכר מעל 2,500 ל"י הלוו
לחברה. עכשיו אנחנו מציעים להם עוד פעם שתוספת היוקר שתבוא ילוו את זה לחברה.
המצב רוח ירוד מאד כאשר יודעים שכל יום מפסידים כסף. המפעל במצב קשה ביחוד
שגורם השכר הוא 53% מהוצאות הייצור. בחיל סך הכל הוצאות השכר הם 18% ובתמנע
זה 53%.

ישנו מכרה שהחלטנו לא ללכח אליו כי בשביל
להגיע לנחושה צריך להזיז 58 מיליון טון אדמה וזה מצריך עבודה של 3-4 שנים
ראז אחה מגיע ל-30,000 טון נחושה.

לכן אני מדגיש שהבעיה שניצבת היום לדיון היא
לא בעיה שנוצרה מרוע לב של מישהו או מחוסר יעילות אלא בעיה אובייקטיבית
קשה. אני מקווה שאם הדיונים שלכם יהיו פוריים יכוונו אותם איך בעתיד ניחן
להרחיב את הבסיס הזה. שאילח תהיה בעלת משק מצרוב. אני מקווה שהעובדים יירתמו
איננו להגדיל את פריון העבודה ולמנוע היוצאת מזומנים עכשיו. אני לא חשבת
שהבעיה איך לסגור את המפעל אלא צריך להשוב מה יקרה? - מתוך 250 הפועלים
שפוטרו שלישי עזב אח אילח. אני חושב שגם העזר כנגדו מילאה תפקיד חשוב בעיר.
לכן אני סבור שצריך להסתכל גם על הבעיה כולה. אם אחה נותן חמריץ לאזור א'
בחוץ עידוד השקעות בבאר-שבע, אין דומה הענין לאילח. באילח יש הוצאות מיוחדות.
עובדה שעוד לא ייצרו תנאים כאלה אשר רצו לשם משקיעים.

אין ספק שאנחנו רוצים לשמוע את נציגי העובדים.
אבל אני רוצה להזכיר שאמנם הנושא הוא חמנע
אבל פירמליה הנושא הוא חמנע ואילת.

ש"ר י. הרביץ:

ש"ר אזולאי:
אני רוצה בראש וראשונה להודות לחברי-הכנסת
שהעלו את ההצעה לסדר היום ולחברי הוועדה
שהזמינו אותנו לדיון הזה, בחקירה ובחפילה שאנחנו האילחיים נצא יותר מחוזקים
מבענין הזה. אני סומך את שתי ידי על הסקירה שמסר המנכ"ל ורוצה להודיע בפה
מלא שציבור העובדים כחמצע מודע במלוא ההכרה למצב שבו שרוי המפעל ולא בכדי
עשו צעדים ענקיים לקראת ההנהלה ולקראת עצמנו.

כאשר אני מדבר על צעדים אז אני חושב שהענין
הזה של פטורי 200 עובדים שערב בשקט מבלי שאף מקום במדינה ידע עליו. זה היה
ענין שלא היה לו את ורע ואני לא מאד לי שיהיה לו את ורע בעתיד. אנחנו ציבור
העובדים הצטמצמו כמעט עד אפס מבחינת שעות עבודה ושעות עבודה נוספות ושבתות
שהיו חלק נכבד מההכנסה של העובדים. אנחנו יוצאים ומבצעים עבודות חוץ, בהתאם
לבקשת ההנהלה. הסכמו ללכת לקראת המפעל במחן הלוואה בשיעור של 15% משכר מעל
2,500 ל"י ברטור. אלו הדברים הבסיסיים ויש לנו עוד דברים כהנה וכהנה.

החביעה שמוצגת לפנינו היום ובאורח אולטימטיבי
אנחנו יכולים דאין באפשרותנו לקבל אותה. התוספות שיש לנו ובצורה שהן ניתנות
אלו הם פרי עמל של שנים ושל מו"מ בין הצדדים בהסכמי עבודה, ולא חס וחלילה
כפייה שמישהו כפה על מישהו אחר. זה חוצר של מו"מ מתוך הכרה מלאה שאמנם כך
צריך להיות ואמנם מגיע לעובדים הללו בגלל המקום, בגלל הקשיים הפיזיים. אני
מזמין את החברים לבקר בחמנע.

מכיון שאנחנו לענין הזה לא יכולים ללכת, מה
גם שאנחנו חוששים חשש כבד מאד על ההשלכות שעשויות להיות על הענין הזה. יש
ייצגים בעיר אילת ומונחת בפני פניות של מקומות עבודה שחובעים לשבח על חידוש
הביעות המו"מ בשיעור אחוזים ענק.

ג"צ חלפון: האם הפטנט של חמנע חל על כל המפעלים באילת?

ש"ר אזולאי: לא - יש כל מיני פטנטים.

ש"ר כהן: ההמלצות של ועדה בן-שחר בענין חקרה של 3,500 ל"י
לא מוציאה אותכם מהענין?

ש"ר אזולאי:
יחכן שכך ואז לא חיה משמעות על הענין הזה.
מכל מקום היות ואמרחי בתחילת דברי שאנחנו
מודעים למצב, איננו באים ולא באנו בשום שלב ואמרנו זו החביעה אנחנו לא נענים
לת דסוף פסוק. אנחנו אמרנו ואמרנו ככל השלבים שאנחנו נכונים ופתוחים לכל
דיון והצעה קונקרטית אם זה מצד ההנהלה ואם כיוזמתנו. בכל עת - ואני מצהיר את
ההצהרה הזאת בפניכם הזה - ושלא ישחמע מזה שמצד אחד מודעים למצב ומצד שני אומרים
זה בעיות שלכם. המצב הוא בשום אופן לא כך.

בחור שכאלה אנחנו קצת תמהים על כך שהבעיה
הרעמוה בפנינו באופן אולטימטיבי כאשר בא שר המסחר והתעשייה ואמר לנו: אני לא
מציע לכם להשתעשע בבעיות שהממשלה לא חסגור את חמנע. גם אנחנו לא מציעים בשום
אופן לחשוב על סגירת המפעל. הוא מעסיק היום 20% של המפרנסים של העיר וכלי
חמנע אין אילת.

אני לא מחיימר להיות נביא זעם - במלוא מובן
המלה אילת עומדת כיום במצב התקיים או לחילוף. זה ענין של חמנע, קצא"א, נמל
ותחיות. אנחנו מ שחלים מבחינה בלעדית על גורמי חוץ ואם באורח דחוף ביותר לא
יחיל מפנה בהרחבת החשתית של אילת ובחיזוק הקיים, אני מאד חושש שבעתיד הלא רחוק
נעמוד בפני שוקת שבורה וכולנו לא נדע אין לצאת מזה.

י. אזולאי:

אם הישוב הזה מהווה כפי שהיווה כל השנים את ההילה של המדינה - וכך הכרנו את עצמנו - אם יש היום מטרה אחרת אנחנו מבקשים לדעת כי בקונסטלציה הקיימת אילת לא תרחיק לכת בשום אופן. אני רוצה לנצל את הפורום הזה ולבקש ממנו לעשות ככל שיש לאל ידו להושיע את המצב הזה - ויפה שעה אחת קודם.

ג. כץ:

עיקרי הדברים נאמרו פה. אני רוצה להתייחס לתמנע מבחינת מערכת הכלכלית של העיר. היום תמנע מעסיקה 700 עובדים. היא למעשה בין המעסיקים הגדולים. יש תמנע, נמל ותיירות. היא אולי המעסיק הקטן מבחינה מספרית אבל מבחינת משקלה הסגולי היא עדיין בראש הרשימה. מדוע?

התיירות זה דבר שהוא חי מעליות וירידות. מטבע הדברים האנשים שעוסקים בתיירות הם אנשים שלא נקשרים לתקופה ארוכה למקום עבודה כי זה לא מוסד סטבילי שהאנשים באים ונקשרים לעד וזה עתידם. אמנם התיירות מעסיקה היום 1,500 עובדים - והיו תקופות שהעסיקו 2,000 עובדים, אבל זה האופי שלה. רוב העובדים הם יהודים.

לגבי נמלים חלק גדול הוא יציב ולגבי חלק קטן זה לא יציב הכל בהתאם לעונה ובהתאם ללחץ.

מה שמאפיין את תמנע ששם ציבור העובדים הוא יציב שנקשר למקום והתשתית החברתית של המקום זה תמנע. המשמעות של ערעור הבסיס היא מעל ומעבר למימד המקפרי שמענו קודם. אלה שפוטרנו פגעו בנו קשה מאד מבחינת כוחות ההוראה. מבחינת המשקל הסגולי אלו האנשים הטובים ולמפרנס טוב יש אישה שהיא מורה או גננת. עכשיו בכוחות ההוראה חסרים 60 אנשי הוראה - וזה משמעותי בעיר כמו שלנו. כאשר אדם הולך למקום ישוב, גם אם תהיה לו פרנסה טובה הוא שואל על חנאי שירותי החינוך לילדים ועל שירותי הבריאות. כאשר שני הדברים האלה הם טובים, ושירותי החינוך עושים מאמצים עצומים ומשקיעים משאבים בנושא החינוך, כדי שזאת תהיה נקודת משיכה.

לגבי נושא של חינוך אנחנו קבלנו מכה קשה מאד. מתוך 350 אנשי הוראה בעיר עזבו 60 את אילת. כמו כן 14 רופאים עזבו את העיר. איך קרה שרופאים עזבו? - אני חיכף אגיע לזה.

באילת כל שנה עוזבים לקראת הקיץ אנשים שגמרו שנת לימודים או אלה שפקקו כ-200 משפחות ובאים נוספים. אנחנו יודעים כרגע על 325 משפחות שעוזבות. ויש כאלה שאנחנו עוד לא יודעים. האוכלוסיה באילת מגיעה ל-20,000 נפש אולי קצת יותר.

נשאלה שאלה איך קורה שגם הרופאים עזבו? ובכן יש תמיד שכבה של אנשים שנמצאים תמיד על המזוודות, יעזבו השנה או שנה הבאה. אלה לא תלויים במשבר בתמנע או בתיירות. כאשר מתחיל גל עזיבות הוא סוחף איתו עוד. הרופאים אומרים כנראה שזה הזמן לעזוב. בצוות הזה ישנם 3 רופאים שהיו בצפון חזרו לאילת ועכשיו עזבו.

המצב כרגע הוא כזה שגם אם לא יסגרו את תמנע המצב הוא גרוע. אני לא מעלה על דעתי שסגירת תמנע, ועוד ה-700 האלה שעובדים בתמנע יהיו מחוסרי פרנסה. אני לא חושב שאילת ערוכה לסגירת תמנע. אילת לא תוכבנה לשום מפעל נוסף פרט לגורמים האלה שהטבע הכריח אותם לחיות באילת. אין לנו שום מפעל אחר וסגירת העסק הזה אומר 700 משפחות פחות באילת. אני לא חושב שאילת ערוכה לדבר כזה. ואני לא חושב שממשלת ישראל מוכנה לסגור את אילת.

ג. כץ:

מה עוד שאני שומע ממזכיר מועצת הפועלים שיש נכונות ויש רצון ללכת לכל רעיון שהוא פרט לנקודה מסויימת. בכל אופן זה לא מצב שתמנע מצד אחד התחפרה עם תכתיב ושהעובדים לא מוכנים. נשמע פה צליל שיש על מה לדבר. קודם כל להוריד את הענין של סגירת תמנע. יש למצוא דרך וצריך לעשות הכל ולראות את ההשלכות הקשות שעלולות להיות אם יסגר המפעל תמנע.

ש. גילמן:

ובכן כמלווה את תמנע מיום הווסדה אני אומר זאת במלוא האחריות הצבורית שציבור העובדים בתמנע מודע ורוצה לעזור הלכה למעשה לא רק בדבורים. בשיחות שהיו לנו עם העובדים ועם שר המסחר והתעשייה הודיעו העובדים והציעו לחפש בכיוונים שונים כדי להקל את העלות של הטונה נחושת. כאשר רואים הכל דרך השכר הפועלים חשים שלוא ההנהלה מצידה היתה עושה כל מה שהיא צריכה במעשים, כמו ייעול ולוא היו מדברים במונחים של חיזוק התשתית של קיומם של אלה שנשארו בתמנע - וכולם מוותיקי אילת - שהם למעשה מהווים ויכולים להיות כל תשתית להקמת מפעלים. הרי העובדים מצידם מוכנים להעלות את התפוקה ב-25%. אם מישהו מזלזל בהתחייבות מעשית כזאת שרוצים לתרום בדרך זו להוריד את העלות של הטונה, הרי לדעתי יש להעריך זאת.

שנית - איך וכיצד אפשר להחזיק ציבור

גדול כזה ואחראי שחשוב לעיר אילת ולמפעל כולו. כי הוא מעורר מבפנים ואינו יודע מה צפוי לו מחר. כי שומעים מצד אחד שוועדת השרים החליטה לקיים את תמנע, ומצד שני אומר שר המסחר והתעשייה אל תשתעשעו שהרעיון הזה מובטח לעולמים. דבורים כאלה רק מורידים את מורל העובדים. הדאגה צריכה להיות כיצד לאפשר הפהתת ההוצאות ככל האפשר והעלאת התפוקה מצד שני.

משום מה נאחזים בנקודה - ועליה מדברים בפורומים שונים - שהיא נוגעת לחלק מהעובדים. לא כל עובדי תמנע מקבלים תוספת יוקר מעל ומעבר על שכרם. מקבלים רק אלה שעובדים במכרות חת-קרקעיים או בציוד מיכני כבד.

היו"ר י. הורביץ:

מהו אחוז העובדים?

ש. גילמן:

40% בערך מכלל העובדים. אלו מקבלים עקב תנאי עבודה קשים ספציפיים. יתכן מאד שעם שיפור התנאים אפשר יהיה לצמצם גם את זה.

לכן אני רוצה לומר שמצב הרוח של

העובדים מתערער, אם בכלל הנקודה הזאת היא רצינית כאשר מסביבם הם רואים דברים המבקשים תיקון. ההנהלה עושה בדיקה איך אפשר לצמצם את ההוצאות סביב החלק השני לא רק של עובדי הייצור.

אני חושב - ושוב פעם מתוך אחריות

ציבורית - במבט לרחוק דוקא עם הציבור הזה שנשאר אחרי שחלק עזב, ניתן יהיה לעצב את השכר בתקופה של חידוש הסכמי העבודה ותוך קיום ההסכמים כאשר מנסים להחדיר לתוכם אי שקט למקום העבודה.

שנית - איש לא אמר שאם הם יוותרו

בנקודה הזאת היא תהיה הנקודה האחרונה לויתורים. העובדים חשדניים - ובצדק - במידה וועדת הכלכלה של חפנט יכולה לתרום למאמצים ולהתיעצויות בתמנע לגבי אלה שמתכננים להישאר ואלו הם הוותיקים, אלו הם בעלי המקצוע. אם יקומו מפעלים נוספים ע"י תמנע או בתוך תמנע אז שיקרה נס ותמנע תקיים את עצמה, הרי ועדת הכלכלה יכולה לתת הערכה ובטחון לעובדים האלה כדי שידעו שמתכוונים לקיים את תמנע.

לדרוש מהם את התמורות מבלי שהדבר יפגע

בכל מה שהשיגו במשך שנים רבות כאשר הכל יהיה פתוח בהסכם עבודה גם מצד העובדים וגם מצד ההנהלה.

מ. טובול:

אני מסכים עם כל הדברים שנאמרו ע"י נציגי העובדים. אבל הייתי רוצה לפרט מה נעשה ע"י העובדים במשך השנה האחרונה מאז שהתחילו העניינים להתגלגל אחורה.

אם לציין את ציבור עובדי תמנע כפי שצינינו ע"י גורמים ממלכתיים והסתדרותיים וגם ע"י הנהלת המפעל. כל מי שבא במגע עם העובדים יודע שמה שנאמר כאן אין לו אח ורע לציבור עובדים כזה שהלכו והולכים לקראת ההנהלה עד היום. אני הולך לציין בראשי פרקים הנושאים שציבור העובדים הלך לקראת ההנהלה.

(1) הקפאת השכר בגובה של 15% מסכום שמעל 2,500 ל"י. זו מעין הלוואה למפעל.

(2) הפסקת משמרת ג' שנחנה לא מעט לעובדים.

(3) צמצום שעות נוספות עד למינימום.

(4) הפסקת העבודה בשבתות.

(5) אי תביעה דרגה אילתית.

(6) שתיקה מוחלטת על אי העלאת סכום הכסף בגין אחזקת רכב לעובדים שמגיע להם. כזכור היתה העלאה מחצי לירה ל-65 אגורות. אנחנו עדיין בסכום של חצי לירה.

(7) הסכמה ובצוע עבודות חוץ הרחק מהבית.

(8) הקפאת הדיונים בענין קידום עובדים בדרוג.

(9) הסכמה לביצוע העברת עובדים מתפקיד לתפקיד בין הקבוצות המקצועיות השונות במפעל.

(10) הסכמה עקרונית להחזיר עובדי ניהול למעגל הייצור תוך מ"מ עם ההנהלה.

(11) ולבסוף - פטורי 200 עובדים בדרך שקטנה ביותר ולא נשמע קולנו.

אחרי כל זה עוד ידינו נטויה ואנחנו פתוחים למו"מ עם ההנהלה להמשיך ולתפש דרכים כדי שנצא מהסבך הזה. אנחנו מודעים למצב הזה כי אנחנו מרגישים את תמנע כביחנו. אני איש שנמצא 20 שנה באילת ו-20 שנה בתמנע וזה יקר לנו המקום הזה. לכן אנחנו מוכנים ללכת לקראת ההנהלה. פרט לנושא הזה, אפילו כנציגי עובדים, גם אם היינו רוצים ללכת לזה הרי ברור עם העובדים זה לא ילך פשוט - כפי שהגדיר מזכיר מועצת הפועלים. תוספות ושכר שהגיעו אליו אחרי 20 שנות מאבק מקצועי זה לא כל כך פשוט לוותר עליו היום ולסגת כאשר יש השתוללות כזאת במשק. לפתיחת הסכמי עבודה על-מנת להיטיב תנאים, אנחנו גם את זה לא מזכירים. אין לנו שום מחשבה לבוא בתביעות להטבת תנאים אלא מה שציבור העובד דורש שלא ללכת נגדם לרעה בתנאים.

מ. טובול:

כאשר מדברים על פטורי 200 עובדים, זה לא הכל. לפני שנה וחצי תמנע עמדה על 1,500 עובדים. והיום נמצאים מתחת ל-700 עובדים. זה לא רק 200 עובדים אלא עצם העובדה שהתחלופה שהיתה קיימת היום איננה קיימת.

כאשר אנחנו מדברים על תוספת יוקר

שמשיעה על השכר של העובדים אנחנו כוללים את כולם בנשימה אחת - זו לא המציאות. מדובר על חלק, כפי שהגדיר החבר גילמן שאולי לא מגיע ל-45%, כאשר שאר העובדים במפעל אינם עולים מעבר לשכר הממוצע במשק. עצם העובדה שויתרו על שעות נוספות ועבודות בשבתות ומשמרת ג' הופסקו אוטומטית השכר שמקבלים היום העובדים ירד ממה שהיה בעבר.

ע. הדר:

אתה אומר שחלק מהעובדים אין להם תוספות. לעומת זאת יש חלק שמגיע לתוספות גבוהות.

מ. טובול:

הוא אמר שיש 22 תוספות. שלא ישתמע מזה שיש מישהו שנהנה מ-22 תוספות. השכר הגבוה שמגיע זה לאותם עובדים ותיקים שעובדים במכרה תת-קרקעי. כי העובדים החדשים בהרבה מקרים מגיעים לשכר אפילו פחות מאלה שמקבלים במקום אחר. אותם מפעילי ציוד מיכני במכרה פתוח - אם להסתמך על דבריו של כלכלן המפעל בשיחה שהיתה לי איתו - השכר הממוצע אינו עולה על 4,000 ל"י.

י. כהן:

לפי המלצות ועדת בן-שחר התקרה עולה ל-3,500 ל"י. ובשנה הבאה ממליצים על 4,500 ל"י. זאת אומרת שהחריג הזה באילת הולך ונעלם.

מ. מקלף:

מה שכתוב בוועדת זוסמן הסכום של 3,500 לירות זה לגבי אותם סעיפים שבחוזי-העבודה, צריך לשלם עליהם תוספת יוקר. לא כל התוספות.

י. כהן:

אם עובד מקבל שכר של 3,500 ל"י?

מ. מקלף:

זה לא תוספות.

א. וירצבורגר:

מעבר לשילוב אין היא מציעה לשנות את הגדרת השכר וזה מתווסף לתשלום תוספת יוקר, שכר יסוד וכן רכיבים נוספים שנכללים כמו: תוספת וותק, תוספת אשה וכו'. שינויים כאלה מקומם במו"מ שיתנהל בין העובדים ובין המעבידים.

י. כהן:

לפי דעתי היום אם עושים חשבון שבאילת מגיעים ל-4,000-5,000 ל"י לחודש ברוטו אם מזה תשלם תוספת יוקר כשאר העובדים במשק זה פותר את הבעיה.

היו"ר י. הורביץ:

אם יישמו את המלצות ועדת זוסמן גם אז זה לא יפתור את הבעיה של חמנע.

י. כהן:

לפי דעתי, אם לזה העובדים ידעו שמגלמים את כל הכנסות העובדים, תוספת יוקר, וותק, ומזה תקבל תוספת יוקר כמה שייקבע, נדמה לי שזה פותר את הבעיה. תוסיף לזה את ההמלצות של ועדת בן-שחר לגבי תוספת נטו לאזור פיתוח א' כ-150 ל"י, ואני שומע שהוא יקבל 210 ל"י נטו, אז נדמה לי שיש פה לגבי העובדים פתרון. השאלה איזה פתרון יש למפעל? אני חושב שכדאי שנגיע למכנה משותף לגבי שני הנושאים האלה.

י. כהן:

שאלה שניה - אני הבינתי מראש העיר שהבעיה המרכזית באילת עם כל התוספת של 150 ל"י, באילת הכל פי כמה יקר וזו הבעיה. השאלה שנשאלת: אם אנחנו מוציאים את ענין של תמנע מהקשר של בעיות אילת אנחנו נעשה חצי עבודה. אם נתייחס לכל המרכיב הזה של אילת, אם זה פיתוח שאמר מר מקלף, אנחנו ניטיב את המצב. נדמה לי שהבעיה המרכזית המתבקשת היום איך רואים את הבעיה של אילת במרכיבים האלה?

ג. כץ:

כאשר העמיסו על המפעלים את כל התוספות והתמריצים שצריך לתת לעובדים כדי להחזיק אותם באילת, זה אומר שלא יהיו מפעלים באילת. אם הממשלה היתה משחררת את המפעלים מהנטל הזה היה אפשר לפתור את הבעיה. באילת יקר יותר מאשר בכל חלקי הארץ.

ז. אמיר:

מי שרוצה להתייחס לבעיית תמנע או אילת רק מנקודת זווית של שכר הוא חוטא לענין. אני חושב שאנחנו צריכים לראות את כל מכלול הבעיות בתמנע. הגשתי כבר הצעה לסדר היום בענין עתידה של אילת וסוכם שזה יועלה בשבוע הבא. לדעתי, בנושא הזה צריך לסכם שתמנע זה מקום עבודה חשוב ואילת חייבת להתקיים. אנחנו נצטרך לדאוג באיזה אופנים וצורות הוא יתקיים. אין ספק שצריך לטמוע גם את דעת ההנהלה וגם את דעת העובדים מה יש בפיהם להציע על-מנת שתמנע תעבור את התקופה הקריטית שבה היא נתונה.

לכן אם אנחנו רוצים להתרכז אל לנו להתרכז על נושא השכר והמרכיבים המתלווים אליו. אנחנו צריכים להתרכז על כל צורת ההוצאות והניהול בתוך תמנע עצמה. כאשר אני מדבר על ניהול, זה לא אומר ניהול כושל, זה גם הוצאות, ייעדל, תפוקה וכו'.

יש צורך לדעתי שבנושא תמנע תקום ועדה מצומצמת של ועדת הכלכלה שתחד לתמנע ותיכנס לעומק הבעיות. לקיים שיחות להתרשם מכיון ששמענו מראש העיר עד כמה תמנע חשובה לעיר אילת. פה אמרו בלי תמנע זו שוקת דיקה באילת, הוא יכול היה לומר עיר ריקה. אילת זה מקום חשוב ביותר למדינת ישראל, לכן הנושא הזה צריך לקבל טיפול שורשי.

נשאלת השאלה המרכזית מה יהיה ערך של מסקנות ועדת הכנסת בעיני אותם שרים שהיום כותבים מכתבים - ואני לא יכול להשתחרר מזה ולא יתכן שיצא מכתב כזה לעובדים. אני רוצה להביא אותו לידיעת חברי ועדת הכלכלה. אני ממש נחרד איך אפשר לכתוב מכתב כזה. להלן נוסח המכתב:

הנדון: סכום הדיון מיום 2.7.75 - באשר למצבם של מפעלי תמנע

- (1) המשך הסיבסוד הממשלתי מותנה בשניים: (א) עלות לטונה עפרה שלא טיפול מיו של מפעלים מתחרים בחו"ל. (ב) גיוון תשתית הייצור ופיזור הסיכון.
- (2) סיבסוד ההפסדים יהיה מוצדק רק אם ייעשה הכל למיצוי האפשרויות ולהקטנת ההפסדים עד למינימום (ייעול הניהול, העלאת הפריזון).
- (3) על פי הדירקטוריון הוטל לפנות למוסד חיצוני אובייקטיבי כמו המכון לפריזון העבודה והייצור, לעריכת אבחון כולל וגלוי במיכרות.
- (4) על הוועדים להסביר לציבור עובדי "תמנע" כי תכנית הממשלה היא ארוכת-טווח הבאה לשמש את המכרות גם בשנות רזון. תוספת היוקר שתשולם לעובדים חייבת איפוא, להשתוות לזו שתשולם לשאר העובדים במשק - עפ"י תשובת העובדים תקבע גם המלצת שר המסחר והתעשייה לממשלה. אי שינוי ההסכם פירושו סגירת המיכרות.

ה מ ש ך -

שינויו יאפשר את המשך התיפעול.

(5) על מזכיר מועצת פועלי אילת הוטל לרכז את התשובות ולהביאן לידיעת השר בחוך שבוע ימים.

עד כאן.

העובדים האלה הם עובדי זהב וכך לא כותבים. אתם יודעים כמה עובדים רוצים לפתוח את ההסכם. פתיחת הסכם ביא לפתיחת הסכמים מצד רבבות של 30,000 ועדי עובדים בארץ. לוא אני הייתי מזכיר מועצת פועלי אילת הייתי מחזיר את המכתב בבוז. אלו עובדים נהדרים, עובדים אחראיים. זו לא דוגמה ואני מצטער מאד על כך. אני לא אמרתי זאת לחברי הבוקר אבל בוועדת הכלכלה אני רוצה להשמיע את הדבר. לא יתכן שמכתב כזה ישלח ממשרד ממשלתי. האמינו לי ראשי ועדי העובדים בארץ הזאת מודעים לקשיים של המדינה, גם מבחינה כלכלית, גם מבחינה חברתית וגם בטחונות. אי אפשר תמיד להתגרות - זה לא.

אני בטוח שע"י הידברות אמיצה בין נציגי ההנהלה לבין נציגי העובדים ניתן לעבור את המשבר ולחתור לימים טובים יותר. ואני עד ביום-המלח לתקופות שפל וקשה היה לעבור ברחוב כי ההפסדים היו ענקיים. מי לא זוכר את מערכת הבחירות ב-1965 שאמרו ביום-המלח אנחנו משקיעים דולרים. עובדה היא שעכשיו מצויאים מים-המלח דולרים. אני בטוח שגם אילת תגיע לזה. אבל צריך לקחת בחשבון דבר אחד ב-27 שנות קיום המדינה לא קמה שום תעשייה אלטרנטיבית לאותה תעשייה טבעית שישנה ולאוחם מקומות עבודה טבעיים שישנם. זה מחדל - אם רוצים שאילת תתקיים וחייבים שהיא תתקיים מכל הבחינות, אז ועדת הכלכלה צריכה להדגיש שיש להזרים מפעלים מגוונים לעיר הזאת. ואני מסכים עם אלה שאמרו שכל משבר באחד משלושה מקומות העבודה הללו, ובמיוחד בתמנע, מביא לעזיבה של כוחות הוראה שהם חשובים למקום. על כן אני חושב שהדיון הזה ממשיתו הוא במקומו, אני רק מצטער שהמציעים לא מצאו לנכון לבוא ולהשתתף בדיון הזה.

היו"ר י. הרביץ: קבלנו מכתב מחה"כ תמיר שהוא חייב היה לעזוב את הבנין.

י. יודין: אני מקבל את ההנחה שהיתה משותפת לכל אלה שהשתתפו בדיון שתמנע ואילת זה כמעט אותו הדבר. זו הגישה הבסיסית. מה שלא הבנתי מדברי מר מקלף - פה נאמר שרוב השנים הינ שנים טובות, יותר שנות רווחה מאשר שנות הפסד. גם אני קראתי לא מזמן מאד בעתון בריטי חשוב ושם הוא מציין שהירידה ללא הקדים של מחירי הנחושת אינ יכולה שלא להיות זמנית. אז יש להניח שדוקא משום חדיפות הירידה, בעבור זמן ידוע הגלגל יתהפך. השאלה היא באיזה מידה הוא יתהפך? - השאלה אם בתנאים לא כל כך טובים מה הסיכוי של תמנע לייצר בצורה ובדרך של איזון?

ועדת הכלכלה יכולה להמליץ בפני הממשלה לעשות כל מאמץ כדי לא לתת לתמנע ליפול ולמנוע פיזור עובדים. כי זה הנכס הגדול של המפעל ושל העיר. אבל לדעתי, במו"מ עם כל הגורמים יכול להיות שונה אם מתווים חכנית שתחן פרי כעבור, שנה או שנתיים. כלומר, אם מדובר בתמיכה במפעל שאין לו בסיס רווחי ללא סיכוי; או שמדובר על תקופת מעבר? - לדעתי, זו נקודת הכובד - ופה אני רוצה לשאול שלוש שאלות:-

י. יודין:

(1) האם מיצוי את כל הגיוס של המחשבה המדעית בכיוון של השארת העומק או שהעניין טעון בהשקעות נוספות כדי להביא לכך שתמנע תהיה מבחינת החומר רווחית יותר.

(2) תמנע מייצאת למפעלים שמקבלים

נחושת. האם היה מאמץ של מחשבה בכיוון של העמקת הייצור? - אני הבנתי שיש מחשבה על מוצרי לואי - אני מדבר על עיבוד נחושת. האם יש אפשרות לחשוב על השקעה מסוימת ולקשור את הפקת הנחושת עם עיבוד הנחושת, אם לצרכי בטחון ואם לצרכים אחרים?

(3) אני לא מסכים להערכה שבאילת לא

עשו שום דבר. באילת נבנה המפעל, ובאילת פתחו את התיירות בגלל סיבות שהן לא קשורות.

מ. מקלף:

באילת עשו מה שאפשר לעשות באילת.

י. יודין:

לדעתי, באילת הייתה השקעה, יחסית, גדולה מאשר בחלק גדול של עיירות הפיתוח. עובדה שכמה מחשבות שקשרו בגורמים של אילת לא נתאמתו. עומדת השאלה של תוספת מפעלים, אולי זה פותר את בעייה של אילת אבל זה לא עונה על הבעיה של תמנע. בין ההמלצות שלנו תהיה המלצה בכיוון של השקעת מחשבה כדי לעבד תכניות כלכליות.

היו"ר י. הורביץ:

אני רוצה לומר מספר הערות לפני שנאפשר להשיב על השאלות. אני רוצה לומר, בלי

קשר על הבקורת של משרד הממשלה, חברי הוועדה ממונים מטעם הכנסת על הכלכלה של מדינת ישראל. צריך להצביע על מחדלים ומגרעות וצריך לשמוע כאשר רואים הישג כזה או אחר.

בואו נבדוק מה קורה עם המפעל? - מה

שקורה בתמנע, אם זה נכון, נעתיק את זה במידה רבה מה שקורה במדינת ישראל. אנחנו מעבידים שלא מכסים את עצמנו והשאלה מה לעשות? - הבעיה היא מה לעשות כדי לא להפסיד? - לוא היה בעל מפעל פרטי בתמנע הוא היה מזמן פושט את הרגל והמפעל היה נסגר. ישנה מדינת ישראל שהיא יכולה, אם לוחצים עליה חזק, עוד נדמה שהיא יכולה לממן כל הפסד. אין דבר יותר חשוב היום שאשר לחזק את העמדה החשובה ביותר של מדינת ישראל והיא אילת. את אילת לא מחזיקים ע"י כותרות בעתון את אילת צריך להחזיק כלכלית שאפשר לחיות בה. הבעיה המרכזית היא מה לעשות שאילת על מפעליה יחזיקו מעמד, שיחזיקו מעמד לא על ידי זה שנזרים לה כספים. השאלה היא מה לעשות האם ניתן המלצה למדינת ישראל נא לממן את המפעלים, לתת הלוואות נוחות יותר, לתת מורטוריום על ההלוואות; או לעשות מאמץ עליון כדי למצוא פתרון לאילת ממש ע"י מפעלים שיש להם זכות קיום ושיכולים להחזיק מעמד. כל מי שמציע להזרים כספים לאילת בלי למצוא פתרון נכון הוא גוזר גזר דין מוות. יפתחו את הסכמי השכר לא יהיה ממה לתת. יש הסכמים נחזיק אותם, יש לנו הישגים נמשיך להחזיק הישגים, לאט לאט עם הריצה המשוגעת של האינפלציה חלק וחטפה המשכורת פי שניים מאשר עובדים בעירייה מכיון שלאחד יש הסכמים בכיס ולשני אין. עד כדי כך להגיע למימדים כאלה ללא קצה-מידה. גם אומרים שזה 45% מכלל העובדים שמקבלים את השכר הזה. אני מבין ש-40% מתוך ה-700 עובדי זה 300 איש שמקבלים את ה-6 מיליון ל"י. נציג מועצת הפועלים הציג יפה את האינטרס של העובדים - וגם אני מקבל ומשבח את העובדים ואת ההסתדרות על כך שהבינו את חומרת המצב והלכו לקראת המפעל - אבל 6 מיליון ל"י יצמחו ל-12 מיליון, ומתרחים לקצת את המצב ולהגיד מה לעשות עם מפעל שעובד עם 50 מיליון הפסד בשנה. אומר ת"י יודין שזה ישתנה - הלואי שזה ישתנה, ואולי לא? -

אני מציע לחברי הוועדה, אפילו בלי וועדת משנה, לערוך סיור בתמנע ולהיפגש עם העובדים, עם המלונאים אולי נוכל לתרום משהו, מצד אחד הנכונות לדרוש מהממשלה לקיומו של

היו"ר י. הורביץ:

המפעל והרחבת המפעלים ועידוד העיר אילת באופן נמרץ. ומצד שני שכולם ידעו שזו משימה שלא נגמרת בהמלצה, צריך לבצע אותה הרבה ימים בשנה. צריך לוותר על הרבה דברים. ואם זה נכון שזה מצב חירום אז צריך להדגיש את זה.

מ. מקלף:

אני חושב שלהציג את העניין כאילו מישהו מציע לסגור את תמנע - זה לא נכון. אנחנו רוצים ליצור מהמשבר שנקלענו לחוכו שאפשר יהיה להרחיב את מערכת המפעלים באזור הפועלים ע"י מפעלים נוספים שיביאו להעמקת הייצור של הנחושת. ליצור כימיקלים מהחומר הזה, ליצור מתכות, ליצור כבלים. כלומר, אנחנו רוצים להרחיב את העניין.

אני רוצה לומר שלא מזמן הייתי באירופה בקשר למפעל שרצינו להקים בתמנע. בדקנו את שכר העבודה של העובדים בגרמניה ואם אני לוקח את מערכת השכר כפי שתהיה אחרי יולי לאותם העובדים שעליהם אני מדבר, אנחנו כבר עברנו את מה שמשלמים בגרמניה ב-10-15%.

כל מה שאנחנו דרשנו - ואני חושב שהעובדים מבינים את העניין שהמשבר הוא לא רק של החברה בלבד הוא משבר של המפעל כולו. נקלענו למצב חירום ואני מקווה שהוא יהיה קצר. אני לא בטוח שבמצב חירום צריך לנהוג כך. לא רק ההנהלה צריכה לנהוג לפי מצב חירום אלא כל העובדים. כמו שהנהלה צריכה לתת דוגמה כך גם העובדים צריכים לתת דוגמה. צריך למצוא דרך איך לצמצם, בשלב הזה, את ההוצאות שהיו לנו.

א. לבנבראון:

מדובר על שכר נומינלי בהשוואה ליוקר החיים בארצות האלה. השאלה היא מה יכול פועל לקנות עם השכר שהוא מקבל - זו צריכה להיות ההשוואה עם ארצות אחרות.

היו"ר י. הורביץ:

הוא מדבר על מחיר ליחידת ייצור.

מ. מקלף:

אם אילת יקרה ב-30% ממקום אחר. ואם רוצים להקים מפעל ויודעים שהאזור יקר יותר צריך לדאוג שהחיים יהיו יותר זולים ולא דרך הוצאות המפעל. המפעל לא צריך להיות יותר יקר. או שיתנו לנו פטור ממיסים או שידאגו שהכלכלה תהיה יותר זולה. אל תתנו את זה דרך המפעל. המפעל נתן כי לא היתה לו ברירה. תיצרו תשתית כזאת שבאילת יהיה כדאי להשקיע כמו בכל מקום אחר בארץ.

כך נוצרה הבעיה ואני מקווה שהעובדים יירחמו איתנו לחפש פתרונות לא רק לקיים את המפעל בתקופת משבר אלא ליצור מערכת כזאת שתאפשר להרחיב את המפעלים. ופה וועדת הכלכלה יש לה מקום. אם תבדקי את העניין תוכלי לאמת את מה שנאמר פה שהאזור יותר יקר ותמצאי דרך אפשרות הרחבת התשתית.

באשר לנושא של איבחון כולל - מטבע הדברים כאשר מתחיל להיות רע מתחילים לריב. נשמעו טענות שהמפעל לא יעיל וכו'. אמרנו נקח את המכון לפיריון העבודה והייצור שיעשה איבחון וניתוח כללי של הארגון ושל היעול - זה גלוי לעובדים ואין פה סוד. לחפש פתרונות איך ליעל ואיך להגדיל את הפיריון.

מ. מקלף:

אם העובדים חושבים שאפשר להגדיל את הפריזון ב-25% זו תרומה עצומה לכלכלת המפעל. אני מקבל את האתגר של העובדים. אם אתם מוכנים להגדיל את הפריזון ב-25% ממחר בבוקר, אנחנו מוכנים. אנחנו נלך איתכם בענין הזה לכל אורך הקו.

לפי הרגשתי, היות ושר המסחר והתעשייה לא פה, אתה אמרת דברים על המכתב. אני הייתי נוכח בישיבה ואני רוצה לתקן. השר בר-לב אמר שהממשלה החליטה להעניק למפעל כסף בכמה תנאים והם: צמצום הייצור, צמצום העובדים, תיקון מערכת השכר וכו'. הוא אמר במידה שאתם תתנו לי תשובה שלילית אני צריך לחזור ולהביא את זה לממשלה. אם אתם מניחים מראש שהממשלה לא תחליט לסגור את המפעל, אני לא מציע לכם לחשוב כך, אלא תשקלו את הענין לגופו של ענין.

אתה לקחת את הניסוח באופן דרמטי. כל מה שהוא התכוון שהוא דורש מהעובדים שישקלו מחדש את הענין ויתנו תשובה על הכוונות מצידם לפתור את המשבר. אני חושב שאתה עשית דרמטיזציה מהענין ללא כל צורך.

י. יודין:

לי ברור שהמדינה פותרת בעיות לא לשבוע ולא לשבועיים. היא חייבת לפעול בצורה כזאת שהרווח יתחלק ויפול על שנים של פעולה וגם הפסד ייחשב למשך שנים. במצב קריטי דרושות פעולות דחופות. אבל פתרונות ממשיים יכולים לבוא תוך שנה, שנתיים או שלוש. אם מר מקלף אמר "דרמטיזציה" אני מקבל זאת ואני נגד דרמטיזציה בתנאי שנמצא פתרונות.

אני שמעתי מצד נציג מועצת הפועלים כאילו מוכנים ללכת בכיוון של יעול. אני לא מכיר מפעלים רבים שמוכנים לעשות מאמץ בכיוון של הגברת התפוקה ב-25%. אם זה כך הרי זה גורם שמכל הבחינות חומרי-ציבורי. זו תרומה רבת-משקל שהממשלה חייבת לקחת בחשבון לפתרון לטווח הארוך.

אני לא מציע שאנחנו בישיבה הזאת נזדרז לקבל החלטות. אני חושב שצריך להשקיע מחשבה באותו כיוון שעליו דברתי פתרונות לאורך של שנתיים-שלוש. למען הכנת תמנע למצב שיכול להיות יותר טוב.

י. מודעי:

אני שומע על הרחבת התשתית בכיוון של עיבוד נחושת ומוצרים. האם זו לא שגיאה בסיסית כי ההפרשיות בשכר העובדים היא חשובה. אנחנו יודעים שהמתכת הזאת נתונה לעליות ולירידות בשוק העולמי. לכן לא ברור לי הפתרון בכיוון הזה? - זה פתרון שעוד עובדים יהיו במצב שאי אפשר לשלם להם שכר כזה. אם זה הפתרון לאילת, לי זה לא נראה לפתרון.

מ. גלעדי:

קודם כל כאשר דברו פה על משכורת אני רוצה שתדעו שהמשכורת היא לא מעל למה שמקובל בארץ. עובד ממוצע בחמנע מרוויח כ-2,000-1,800 ל"י נטו. כאשר יש לזכור שיוקר המחיה באילת הוא גבוה מאד. לדוגמה: בתנאים סוציאליים שלנו כלולים כרטיסי טיסה. חושב אילת מקבל כרטיס טיסה במחיר של 72 ל"י ועובדי תמנע מקבלים 5 כרטיסים לשנה וזה כלול בתוך עלות העבודה של אותו העובד. נטו, אצלנו הקבלן דורש יותר כסף היות וזה עולה לו יותר כסף לעשות את האוכל באילת. כאשר מסתכלים על המשכורת זה בגלל יוקר המחיה. נכון שמשלמים לנו יותר כסף אבל אנחנו לא רואים את הכסף. לא נכון להגיד שהעובדים יגיעו לרמות שכר לא ריאליות כי הנושא של ההצמדה קיים הרבה שנים ובחמנע אף פועל לא התעשר מזה. בסך הכל העובדים קנו דירוח עם משכונתא ועובדים קשה מאד עבור זה. יש שם מחלות, פציעות, נכים ועוד. הגענו בדמים אל המשכורות שאנחנו מגיעים אליהם היום, וזה לא יותר מהנורמה הקיימת במדינה.

ע. הדר:

אני רוצה להעיר ארבע הערות:-
הנחת היסוד היא שאילת צריכה להתקיים
ויש להבטיח מקורות העסוקה נוספים, גם אם לממשלה זה יעלה בסיבסוד.

אני מקבל את ההנחה שאמר מר מקלף -
שהסטטוס של המפעלים האלה אינו דומה למקום אחר. אם באילת יש יוקר של
30% יותר ממקום אחר ואתה מטיל את זה על המפעל הרי המפעל אבוד למפרע.
במידה ולממשלה יש עניין בעיר צריך לצאת מההנחה שיש לתת למקום הזה
סובסידיה. ואם חשבו זה יותר אופייני לאילת אז שם צריך כנראה לתת
סובסידיה. אני מקבל את הרעיון שהסובסידיה הינתן לעובד בדרך של הנחות
שלא תקשה על המפעל.

שנית - אני כולו מתקומם מהנחת היסוד

של תה"כ אמיר שבמידה והעובדים השיגו השגים הרי ההישגים שלהם. כמו-
דינו אנחנו כורתים את הענף. החלמאיות הזאת שאם המפעל רווחי, כולם
צריכים להתחלק ברווח - את זה אני לא מקבל. זה מפעל שצריך להבטיח
לעובד רווח הוגן ואם למפעל יש רווחים אין הפועל יכול להגיד תן לי
את הרווח הזה כי הרווח הזה צריך ללכת למטרות אחרות. אני לא רוצה
שהעובדים ישאו בהפסדים וגם אם יש רווח אין הם צריכים להתחלק בזה.
יש במדינה הזאת מה לעשות ברווחים במידה וישנם. לפי דעתי זה עניין
בנפשה של המדינה כיצד יראו את הדברים אם מפעל כזה יצא ברווח נדמה
לעובדים שזה שלהם - אנחנו נעמוד לפני פחת. לפי דעתי העובדים חייבים
לתרום את תרומתם. ההוצאות של המפעל עולה למעלה מ-100,000 ל"י. זה
לא מסתדר בשום אופן שהוא יקבל בנתונים כאלה. אני מביין שהיה פעם זמן
שהמפעל היה רווחי והיה קושי להשיג עובדים ואז מיצו את הדין עד הסוף
והיום זה מתנסם. לא עולה על דעתי שאפשר לסגור את תמנע. אני מקבל את
מה שאמרו שזה נכס שאילת לא יכולה לוותר עליו אבל העובדים צריכים
לתרום את חלקם בנתונים האלה. הם אינם יכולים למצות את הדין רק מפני
שהעובדים האלה קיבלו פעם לעובד 100,000 ל"י לעובד.

א. לבנבראון:

בשלב זה אני רוצה להסתפק בהערה אתה.
אני מקבל לפחות את דבריו של היושב-ראש
שלפני הסיכום כדאי שנבקר במקום ונשמע את העובדים. מה שהספקתי לשמוע
היום בדיון את הפנייה של רוב חברי הוועדה שהעובדים יתרמו את חלקם.
אפשר להתרשם שמה שקבלו הפועלים עד עכשיו זה היה מעבר למה שמגיע להם,
פשוט עשו להם חסד. שמענו מהם תנאי העבודה, פה דברו על מחלות ואני
מביר שני מקרי-מוות אחד אחרי השני. כלומר, הפועלים גם לא התעשרו
וגם הם לא אשמים בתנודות במחירים בעולם והם לא אשמים בהפסדים של
המפעל. ציבור הפועלים הוא לא הכתובת לפנות אליו שהוא בנוסף למה
שהוא תורם בעבודתו שהוא יתרום באחזקת המפעל. יש ערד כימיקלים ואינני
יודע מה הם ההפסדים שם ומה תרמה הממשלה לכסות את ההפסדים הללו. יש
כל מיני סיבות ומקורות לחסוך ולאפשר פיתוח שאפשר יהיה לקיים את מפעל
חמנע.

אל חיתן ועדת הכלכלה ידה להורדת השכר

כדי לשמור על המפעל. זה לא צריך להיות הכיוון של ועדת הכלכלה של
הכנסת. נמצא יחד דרכים בכדי שאפשר יהיה לקיים את המפעל ושמענו פה
שהפועלים מוכנים אם יש צורך להגביר את התפוקה - זו הודעה חשובה מאד.

ז. אמיר:

היות ואנחנו מוצפים ברבבות אזרחים
במדינת ישראל שרוצים להצטרף לייצור

בואו נעזור לעניין הזה. יש לי לענות לתה"כ הדר ולהסתייג מההצעה של
היושב-ראש. נכון שכל פועלי הייצור עומדים מופשטים בין מאזן של רווח
והפסד. כאשר יש הפסדים מיד עולים עליהם. כאשר יש רווח הרווח לא להם.
מצד שני מדינת ישראל מקיימת מערכת שלמה של עובדים בשירותים הצבוריים
שעולים לה לא רק 50 מיליון, וגם שם יש תוספת יוקר, תוספת ייחוד וכו'.
שם הכל שקט ומתנפלים חמיד על פועלי הייצור.

ז. אמיר:

אני אומר בגלוי לב המצב שבו נמצא תמנע בשבילי זה ישמש אות אזעקה למה שקורה בשירותים ולא לבוא ולהתנפל על מקום ששם עובדים קשה מאד.

לכן בנושא הזה הצעתי ועדה מצומצמת שתיכנס לעומק המכאובים שיש שם. גם לבדוק את ההערות שאמר מר גלעדי שיש בעיות של בריאות - ויש בעיות קשות מאד. כאשר מדברים על פועלי ייצור חייבים לדבר אליהם בכבוד הראוי להם. אחר כך למצוא פתרונות על-מנת שהמפעל שקוראים לו תמנע לא יפסיד. מי שבא לקראת זה שלא יהיה הפסד אלו העובדים. אני עוד לא ראיתי מצב שציבור עובדים, מתוך הכרה עצמית, הסכים למה שאלה הסכימו בתמנע.

אני בטוח בדבר אחד - וגם ההנהלה בתמנע, שאני מכיר באחריותה, וגם העובדים יעשו את הכל על-מנת לצמצם את ההפסדים. זהו הדבר החשוב ואנחנו צריכים להושיט את מלוא העזרה עד יעבור זעם.

ר. פולק:

אני עבדתי שם גם כאשר היו רווחים בתמנע. כאשר הגשנו את הבקשות שלנו אמרו יש מדיניות ותקבלו 11% וזהו זה. היו לנו בעיות שלא הסתדרו בשטח. אמרו: אתם צודקים תחכו להסכם עבודה. למה זה צריך להיות חד-צדדי?

העם היהודי ידוע כעם סוחרים. פה יש לכם ציבור עובדים שמוכן לעשות עבודה קשה. אתם תפסידו את הציבור הזה והם יהפכו לנחמכי סעד. תדעו להעריך את זה שיש ציבור כזה בארץ שמוכן לעבוד 500 מטר מתחת לאדמה בשביל 5,000 ל"י ברוטו. אם אתם תפסידו את הציבור הזה ותתנו את הכסף לשירותים אתם תפסידו מזה.

ג. כץ:

אני רוצה לגעת בשתי נקודות: מטבע הדברים מתייחסים להרחבת התשתית של תמנע כי הדבר הוא מוחשי, הדברים התחילו להתגלגל ותבוא עליהם הברכה.

יחד עם זאת אנחנו עושים פעולות להמשך הקמת מפעלים נוספים מחוץ לקונצרן של תמנע. מפעלים של מערכת הבטחון ואנחנו נמצאים כרגע במרוץ ובתחרות עם מספר עיירות פיתוח לגבי המיקום של מפעל התעשייה הצבאית. לגבי אילת הדבר הזה הוא משמעותי זה בין 100-200 עובדים. היום יש שיקול אם להקים את זה בקריית-שמונה, בית-שאן, או באילת. אנחנו לא נמצאים בעדיפות הראשונה. הנושא הזה זה צו השעה וכל מה שיכול לקום באילת זה יהיה טוב. אולי הוועדה תוכל להירתם ולבוא לעזרתנו בענין הזה.

אסור לנו ללכת רק על תשתית של תמנע. צריך למצוא גיוון כזה שבעוד 10 שנים אילת לא תימצא במצב כזה. ואני מבקש אם אפשר לעזור בנושא הזה.

נקודה שניה - אני מבין שיושב-ראש הוועדה לא קיבל את המברק שנשלח ב-23 לתודש זה. המברק הזה נשלח לראש הממשלה, ליושב-ראש ועדת הכלכלה ולמזכ"ל ההסתדרות. המברק נשלח לאחר שהתקיימה ישיבה של מועצת העירייה שהוקדשה לנושא של תמנע וההשלכות על אילת. אני פונה לוועדת הכלכלה בבקשה ומזמינים אותה לבוא ולראות את מצב התעסוקה בעיר והשפעת המאורעות בתמנע על כלכלת העיר.

המברק הגיע אלינו ונשתדל להיענות
להזמנה.

היו"ר י. הורביץ:

א. וירצבורגר:
אני רוצה להוסיף בענין ההצמדה הזאת,
כתוצאה של הישגים. צריך לזכור שסעיף
ההצמדה נולד כאשר תוספת היוקר היתה 2.3 נקודות לשנה וזה קיבל משמעות
בשנתיים-שלוש האחרונות עם האינפלציה הדוהרת.

היו"ר י. הורביץ:
אני מודה לכולכם על ההיענות להזמנה
לבוא לישיבה זו שהיתה מעניינת מאד.
אינני יודע אם היא עודדה אותכם במצב הזה, אבל אנחנו למדנו הרבה.
לא נסתפק בישיבה הזאת. יהיה לנו סיור נוסף ולאחר מכן נערוך ישיבה
נוספת ונשב עם שר המסחר והתעשייה או המנכ"ל ונדון בנושא שוב. אם יהיה
צורך נבקש מישהו מכם-או-חלק מכם להשתתף איתנו שוב בדיון. נשתדל לא
רק להמליץ המלצות אלא לנסות בעצמנו למצוא פתרון או לקרב אנשים וגורמים.

הישיבה ננעלה בשעה 15.45